

Ledare

MÅRTEN BJÖRK & JOEL KUHLIN

Den 16 september 2019 samlades en grupp forskare från olika delar av landet, Europa och Nordamerika för att diskutera frågan om livet efter döden, spektralitet och uppståndelse. Under rubriken ”Spectres of the Resurrection” genomfördes ett heldagsseminarium vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, Lunds universitet, där olika konstruktiva förslag och läsningar presenterades i relation till denna tematik utifrån en rad olika perspektiv, källmaterial och frågeställningar. I detta temanummer av *Svensk Teologisk Kvartalskrift* publiceras fem av de sju bidrag som presenterades vid seminariet.

Mårten Björk, som är forskare vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, lyfter fram tematikens aktualitet genom en kritisk bearbetning av Martin Hägglunds uppmärksammade böcker *Radical Atheism* och *This Life*, vilka kritiserar den teologiska idén om odödlighet. Odödlighet är enligt Hägglund inte blott en filosofisk omöjlighet utan även något som vi inte kan begära på rationella grunder, eftersom allt liv är ändligt liv – liv med en början som måste röra sig mot sitt slut. Utifrån Hägglunds perspektiv skulle odödlighet och evigt liv innebära ett avskaffande av den konstitutiva och temporala ändlighet som gör livet till liv och vore därför inget annat än ett avskaffande av livets möjlighet. Tanken på odödlighet måste därför sekulariseras till hoppet om överlevnad för detta liv, vårt ändliga temporala liv, för att kunna vara en legitim längtan. Därigenom kan man säga att Hägglund vill sekularisera den troendes förhoppning om odödlighet till en ateistisk affirmation av detta liv. Mot detta argumenterar Björk för att evigt liv inte innebär en förhoppning om tidslöshet utan ett begär efter en ny jord och en ny himmel och därmed en längtan efter ett nytt liv, ett annat liv än detta liv. Odödlighet handlar därför mindre om att föreviga detta liv än att hoppas på en förvandling av livets betingelser. Genom att diskutera olika teologiska

föreställningar om odödlighet och evigt liv menar Björk att dessa tankegångar närs av en förhoppning om ett nytt slags liv, ett liv som är befriat från den kamp för överlevnad som enligt Hägglund är möjlighetsbetingelsen för allt levande.

Laurence Hemming, professor vid Lancaster University, vänder sig mot en av Hägglunds stora influenser, nämligen den franske filosofen Jacques Derrida (1930–2004), och argumenterar för att dennes så kallade ”hauntologi” eller ”spektrologi” reproducerar den typ av närvarometafysik som Martin Heidegger (1889–1976) angrep i sina senare verk. Hemming menar att Derridas spektrologi omöjliggör Heideggers tanke om livet som radikalt ändligt och hävdar att Heideggers affirmation av döden är nödvändig för en teologisk teori om uppståndelse. För, som Hemming skriver, ”if we do not really die, it would be impossible for us really to rise again: a true resurrection depends on the irresolvable finality of death”. Hemming menar därför att Heideggers tes om tillvarons radikala *Sein-zum-Tode* inte på något sätt omöjliggör tanken på uppståndelsen. Det är nämligen bara om vi vågar tänka på de döda som döda, och inte som några vilka hemsöker oss genom derridianskt efterliv, som vi kan ta uppståndelsen på allvar.

Denise Kimber Buell är professor vid Williams College i USA och undersöker i artikeln ”The Mediumistic Secret” hur bibelkritikens flaggskepp, den så kallade historisk-kritiska metoden, tycks luta sig mot en estoterisk epistemologi. Särskilt spiritualismen och ”mediets” relation till det förgångna och dess sätt att uttrycka denna relation i språk fungerar för Buell som en teoretisk inramning av den klassiska exegetikens användning av källor, dess inneboende auktoritet samt representation av olika former av temporalitet. Särskilt intressant är Buells kritiska sammanställning av hur historisk-kritisk exegetik gör gemensam sak med modern spiritualism och kritiserar nutida former av kristendom vad gäller exempelvis avståndstagandet mot föreställningen om en ursprunglig och renare form av religion, som tros ha existerat i antikens urkyrka. Spiritualismen som tankefigur lyfter härmed fram väsentliga aspekter av hur dåtiden sägs hemsöka nutiden för klassiska bibelforskare.

Joel Kuhlin, doktorand vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, undersöker frågan om huruvida retoriken och framställningen av Jesus i Markusevangeliet är spöklik. Trots att de nytestamentliga författarna överlag undviker spöktermer, finns spår av diskussioner från senantiken både i Nya testamentet och hos antenicenska teologer, vilket aktualiserar frågan om hur Jesus besynnerliga beteende och agerande efter döden kan förstås. Diskussionen rör främst Mark. 6, där Jesus går på vatten, och Mark. 16, där vi finner andra typer av spektral aktivitet. Det första fallet innehåller termer som

påminner om antika spökhistorier från grekisk-romersk hellenism, varför diskussionen av det andra textstället uppehåller sig vid de antika skribenter som vägrar låta det ursprungliga slutet och uteslutandet av den uppståndne Jesus i Mark. 16:1–8 fullborda framställningen. I slutändan är evangeliet inte särskilt spektralt i bokstavlig bemärkelse, då det inte innehåller antika spökhistorier om Jesus eller den uppståndne Jesus. Snarare handlar det spektrala draget i texten om hur retoriken tillskriver Jesus spöklika egenskaper på en mer abstrakt nivå. Jesus kan sägas hemsöka läsaren av evangeliet på ett retoriskt snarare än ett narrativt plan.

Bruce Rosenstock är professor vid University of Illinois och vänder sig i sitt bidrag till de två filosoferna och logikerna Ernst Mally (1879–1944) och John Niemeyer Findlay (1903–1987) för att försvara föreställningar om efterlivet som Heidegger rimligtvis skulle beskriva som sannskyldiga exempel på teologisk närvarometafysik. Rosenstock visar hur Mally och Findlay använder sig av husserliansk fenomenologi och framför allt logikern Alexius Meinongs (1853–1920) så kallade *Gegenstandstheorie* för att utveckla spekulativa filosofiska system om efterlivet. Mally undersöker hur den mänskliga föreställningsförmågan kan lägga grunden till ett slags filosofisk mytologi, medan Findlay utvecklade en märklig kartläggning av de dödas värld i sina *Gifford Lectures*. På detta sätt skildrar Rosenstock hur Derridas mer metaforiska spektrologi har sina föregångare bland viktiga, men i dag sällan lästa, filosofer som ämnade leda den mänskliga föreställningsförmågan bortom gränserna för vad Immanuel Kant (1724–1804) skulle kalla vår möjliga erfarenhet.

Bidragen förenas i hur livet efter döden, evigheten, spektralitet och uppståndelse utgör ett fortsatt levande spänningsfält för kritiska och teologiska undersökningar av världen. Uppståndelsen kan därmed inte hänvisas till ett slags historisk dåtid, utan insisterar på att skapa nya öppningar för samtida typer av tänkande och tro. ▲